

Лариса МАРИЩЕНКО

20 вересня минулого року кримськотатарські активісти заблокували адміністративний кордон із Кримом на Херсонщині. Вони оголосили, що не пропустять жодної вантажівки й жодного вантажу, який везе український товар до окупованого півострова. Фактично ця акція була спровокована відчаєм патріотів, котрі не могли надалі спокійно стежити за тим, як українська влада змирилася із загарбанням своєї території. На той момент торгівля з Кримом тривала, електроенергія подавалася без жодних застережень.

Куди блокада приведе Крим?

Економічна блокада окупованого Росією Криму. Вересень 2015 року

Це при тому, що в Сімферополі Київ продовжували називати «хунтою», українців – «бандерівцями» і не минуло й тижня, щоб не з'явилася інформація про нових затриманих чи зниклих кримських татар. Окупанти досі продовжують суд у справі «26 лютого». Цього дня два роки тому, під час окупації півострова «ввічливими зеленими чоловічками», кримські татари відважилися організувати мітинг під Верховною Радою АРК. Їм протистояв проросійсько налаштований натовп. Унаслідок тисняви загинули двоє людей. Винними в цьому «прокурори» Криму зробили, звісно, активістів Меджлісу, котрі вже другий рік, як і Надія Савченко, вимушені брати участь у «суді».

Кордон перекрито!

Невідомо, яка з перелічених крапель стала останньою, але наприкінці вересня 2015-го, так і не дочекавшись від Києва дієвої реакції на всі ці події, кримськотатарські активісти на Чонгарі розпочали громадську блокаду Криму, яку очолив Ленур Іслямов.

Кримська «влада» спочатку легковажно поставилася до ак-

ції. У Сімферополі гадали, що активістів можна буде купити чи скомпрометувати. До речі, за останнє вони взялися одразу. Як повідомив журналіст Осман Пашаєв, через кілька днів після початку блокади у кримських ЗМІ з'явилася інформація буцімто за хабар у тисячу доларів активісти пропустили до Криму 20-тонну вантажівку з м'ясопродуктами. Пашаєв узявся за цю справу й дізнався про цікаві деталі. Як свідчить відеореєстрація, фура, про яку йшлося, перетнула адміністративний кордон із Кримом незадовго до півночі 20 вересня, тобто ще до початку блокади. А потім три дні десь блукала півостровом і прибула в Сімферополь 23-го числа.

Схожих «компрокатів» у російських і кримських ЗМІ не бракувало. Інший аспект, на який вони робили особливий наголос: мовляв, блокада не матиме значного впливу на економіку півострова. Цікаво, що про це заявляли не лише представники окупаційної влади, а й багато українських експертів і російських опозиційних політиків. Так, наприклад, колишній депутат Держдуми Росії Ілля Пономарьов нещодавно на прес-конференції в Києві запевняв, що блокада – річ неефективна, бо в Криму з нею

впоруються й це стане ще одним аргументом, аби негативно ставитися до Києва.

Утім, насправді ситуація на півострові значно погіршилася. Піднялися ціни на продукти харчування, бо їх довелося завозити з Росії. Щоправда, на той момент півострів іще «виручали» турецькі продукти (і тут ідеться не лише про харчування, а й про будівельні та промислові товари). Але після інциденту з російським Су-24 та запровадженням санкцій стосовно товарів із Туреччини Крим лишився й без цього джерела імпорту.

Згодом на півострові під удар потрапили підприємства, пов'язані із сировиною з України, які не змогли знайти інших постачальників. Наприклад, у середині січня про припинення роботи оголосило «Криммолоко». Більшість молока заводи купували в Україні. Коли поставки припинилися, виробництво поставили на паузу. За наступні три місяці керівництво підприємства так і не змогло знайти нових постачальників. Варіант купувати молоко у Краснодарському краї виявився нерентабельним (надто дорого, й витрати на дорогу – за межами бізнес-плану) й ненадійним. Гарантій того, що Керченська переправа працюватиме щодня, немає.

Нескладно передбачити, що в перспективі на півострові вже наявний дефіцит молокапродукції загостриться. «Влада» Криму не може дозволити стрімко підняти ціни на ці соціальні товари, щоб постачати таку продукцію було вигідно російським виробникам. А отже, змушена доплачувати або вимагати від Кремля, щоб той примушував виробників постачати до Криму товари за низькими цінами. У будь-якому разі ця ситуація означає, що кримська авантюра коштуватиме Москві щораз дорожче.

Блекаут

Та найдошкульнішим аспектом блокади стало від'єднання півострова від енергопостачання. Голова Меджлісу Рефат Чубаров та лідер кримськотатарського народу Мустафа Джемільєв казали про таку необхідність іще від початку блокади. Та вперше це сталося 23 листопада минулого року, коли невідомі на Херсонщині підірвали опори ліній електропередач, якими відбувалося електропостачання півострова. За фактично два роки окупації ані кримська, ані російська влада не зробили нічого, аби забезпечити енергонезалежність Криму. 23 листопада майже всюди на півострові зникло світло, зупинили роботу промислові підприємства. Але українська влада, відремонтувавши опори, відновила подачу електроенергії. За версією Києва, не було жодних законних підстав не постачати електроенергію Криму. На те, що це вкрадена в нашої держави земля, у Міністерстві енергетики та вугільної промисловості, хоч як це дивно, не відреагували. Мовляв, є відповідний договір і ми його дотримуємося. Але дія договору закінчилася 31 грудня 2015 року. Спочатку і в Сімферополі, і в Києві чиновники не робили різких заяв і все казувало на те, що вони знову домовляться. Але у ніч на 30 грудня опори ЛЕП було знову підірвано. Новий рік Крим зустрів у темряві.

Це був дуже болючий удар для кримської «влади». З'ясувалося: для нормального існування півострова потрібно 1300 мегаватів. 500 із них Крим виробляє самостійно, 400 – отримує так званим енергопотомом із Краснодарського краю. А ще 400 – бракує. Це, здавалося б, лише третина. Але система енергопостачання зазнала неабияких втрат. Промисловість, що було відновила виробництво після відключення 23 листопада, на третій зміні (тобто вночі) знову зупинилася. «Влада» була змушена забронувати роботу кав'ярень та ресторанів після 21-ї години, зупинити тролейбусне сполучення й, що є найгіршим, – розробити графік віялових відключень для населення.

Часто світло зникало та з'являлося що 2 години. У Керчі в новорічну ніч телевізори запрацювали якраз під вітальну промову Путіна, а потім світло знову зникло. Власників магазинів, кав'ярень, ресторанів і готелів змусили перейти на генераторне енергопостачання. А це робить бізнес дуже дорогим. Адже генератори працюють на паливі, а не на роспропаганді.

Дитсадки запрацювали 11 січня, але лише до 12-ї й без харчування... У школах багато уроків теж проводили без освітлення. У багатьох містах із перебоями почали функціонувати котельні. Крім того, нестача енергії в системі призвела до численних аварій. Для багатьох міст та селищ це означало перехід від віялових відключень до повного блекауту.

Київ тим часом нарешті оголосив свою позицію у справі енергопостачання Криму: ми готові підписати новий договір, але лише за умови, що в ньому буде вказано, що півострів – це українська територія.

За цієї ситуації все, що залишилося Москві, – це використати той псевдопатріотизм, який щодня роздмухується в Криму, те, що в народі часто називають «крымнаш». 31 грудня 2015 року Володимир Путін розпорядився провести опитування, чи згодні кримчани укласти такий договір із Києвом. Наступного дня (тобто 1 січня!) результати *vox populi* були готові: понад 93 відсотки опитаних висловилися проти договору й готові терпіти до травня, коли РФ обіцяє провести ще одну гілку енергопотому. В Інтернеті, звісно, це опитування з лицем в «Олів'є» висміяли вздовж і впоперек, але не можна легковажити його політичного складовою. У такий спосіб Кремль і окупаційна влада Сімферополя переклали відповідальність за ситуацію на кримчан. Мовляв, ми лише виконуємо волю людей. Тим дивнішим видається рішення так званої Державної ради Криму, яка на першому цього року засіданні назвала дії України у сфері енергопостачання «геноцидом». Але таке звинувачення є абсурдним, логічно розмірковує Мустафа Джемільєв. «Вони що, хочуть, щоб ми порушили свій закон, порушили резолюцію Генеральної Асамблеї ООН, де йдеться, що Крим – це територія України?! Ми ж не писатимемо на угоду Путіну, що це – «федеральний округ Російської Федерації»? І до того ж відповідно до конвенції Генеральної Асамблеї ООН від 1949 року всю відповідальність за правове, соціальне та економічне становище людей на окупованих територіях несе окупант, а не країна, яку окупували. Тому скарга щодо геноциду лунає не на ту адресу», – зауважує народний депутат України.

Маленька перемога з великими наслідками

Після більш як стоденної блокади, до якої долучилися не лише кримськотатарські активісти, а й бійці кількох добровольчих батальйонів, крига скресла й у високих київських кабінетах. Уряд України визнав ефективність і, головне, необхідність блокади півострова. З 17 січня цього року діє відповідна заборона. Тепер на державному рівні.

«Вийшла постанова Кабміну, згідно з якою вже неможливо перевезти вантажі на окуповану територію й так само завезти вантажі з окупованої території. Вона нас майже задовольняє, тому ми нині не вважаємо за потрібне далі продовжувати в такому посиленому форматі, як зараз. Ми наразі переформатовуємо блокаду», – зазначив голова штабу громадської блокади Криму Ленур Іслямов.

За його словами, опівдні 16 січня активісти зняли блокпости для спільного з правоохоронцями огляду транспорту, але залишили спостережні пости. Активісти також формують громадське об'єднання, яке, за словами лідера блокади, нині проходить процес реєстрації. Потім це громадське об'єднання перейде на контрольний пункт в'їзду-виїзду на адмінкордоні з Кримом і, перебуваючи там, виконуватиме спостережну функцію.

Більше того, під час пресконференції Президент України Петро Порошенко оголосив, що для повернення Криму буде використано новий формат – «Женева+», до якого ввійдуть США, Євросоюз та, можливо, «деякі країни-підписанти Будапештського меморандуму». Політичний аналітик фонду «Демократичні ініціативи» Марія Золкіна, коментуючи таку заяву, зазначила: це означає, що Україна нарешті взялася за розробку механізмів повернення півострова під свою юрисдикцію. «В ідеї Президента з форматом Женева+ задля деокупації Криму закладено важливий сигнал: Україна чи не вперше на найвищому рівні визнала, що повернення Криму – це питання довгострокове, пріоритет – за виключно міжнародними механізмами, а формат переговорів має бути якісно іншим за той, у якому вирішується доля конфлікту на Донбасі. Якщо Мінська група і нормандський формат привабливі своєю гнучкістю, то Женева+ – це вже формат важковаговиків», – вважає експерт.

Що ж, через два роки після окупації під тиском небаждужих активістів ми нарешті починаємо всерйоз братися за «кримське питання».

І ще. Якщо повернемо Крим, проблема Донбасу вичерпається...